Fenomenološka filozofija, ki je bila pred dvajsetimi leti v položaju preganjane izobčenke, tako da na univerzi zanjo sploh ni bilo prostora, pa se ni vdala. Ni popustila ne pred ideološkim posiljevanjem ne pred teološkim zapeljevanjem. Čeprav je bil predmet *Fenomenologija* vključen v predmetnik filozofskega oddelka Filozofske fakultete šele sredi devetdesetih let, smo v okviru založbe že na začetku teh let ustanovili tako svojo knjižno zbirko kot svojo revijo. Obe nosita naslov *Phainomena*; doslej smo objavili dvajset knjig, leta 2004 pa bo izšla 50. številka revije. Večino dela sta opravila Andrina Tonkli Komel in Dean Komel, ki mu je kot »zunanjemu ministru« slovenske fenomenologije uspelo našo misel uveljaviti tudi na globalni ravni; sodeloval je pri ustanovitvi svetovnega fenomenološkega društva itn. Zlasti po nastavitvi – konec devetdesetih let – na filozofskem oddelku Filozofske fakultete uspešno razvija fenomenološko hermenevtiko s poudarkom na hermenevtiki kulture in interkulturnosti, zadnje čase pa vse odločneje posega tudi na območje etičnih vprašanj naše polpretekle zgodovine in naše sodobnosti. Poleg *Nove revije* fenomenološka dela objavlja tudi *Slovenska matica*, pri njej sta med drugimi izšli tudi glavni knjigi Husserla in Heideggra, *Ideje za čisto fenomenologijo* ter *Bit in čas*.[12] Naj v tem sklopu omenim še Aristotelovi deli *O duši* in *Fizika*, ki ju je za Slovensko matico poslovenil Valentin Kalan in ju opremil s fenomenološko naravnanimi komentarji oz. spremnimi študijami

V navezavi na Maxa Schelerja in Hansa Jonasa svojo samostojno etično-antropološko in filozofsko-ekološko misel, deloma tudi v smeri filozofije religije, razvija Borut Ošlaj. Praktično filozofijo oz. filozofijo politike, predvsem v navezavi na francoske teoretike, kot sta Alain Badiou in Claude Lefort, razvijajo Rado Riha, Jelica Šumič-Riha in Peter Klepec s Filozofskega inštituta ZRC SAZU, ki izdaja tudi revijo *Filozofski vestnik*. Svoji estetiki razvijata Aleš Erjavec in Lev Kreft, prvi na pravkar omenjenem inštitutu, drugi na filozofskem oddelku Filozofske fakultete. Z daoističnimi in budističnimi misleci nas seznanja Maja Milčinski. Itn. Če bi hotel zajeti vse, ki se ukvarjajo s filozofijo, bi njihov seznam obsegal skoraj petdeset imen. Vsekakor je moč ugotoviti, da se je filozofija skupaj s »filozofijo« na Slovenskem v zadnjih dveh desetletjih izredno razvila oz. razširila; in da je pestrejša od filozofije v marsikateri od veliko večjih držav, kot je naša.

[12] Podrobnejši pregled doslej izdanih del *Filozofske knjižice* in njenega programa za nekaj naslednjih let je podan v: Tine Hribar, *Filozofija in psihologija: Včeraj, danes, jutri* (Slovenska matica 1965–2003), SM, Ljubljana, 2004, str. 15–18.

Ivan Urbančič
Filozofija in psevdofilozofija*

Problem razločevanja filozofije in lažne filozofije spremlja filozofijo skozi vso njeno zgodovino od njenega velikega začetka pri Platonu naprej. Prav Platon je bil tudi prvi, ki je neizogibno *moral* razločiti pristnega filozofa od sofista, filozofijo od sofistike. Ta razločitev zavzema velik del njegovega filozofskega dela. Že iz tega vidimo, da je problem take razločitve izjemno zahteven in je nujno sestavni del vsake velike filozofije. Kajti razločitev med pristno filozofijo in lažno filozofijo je mogoča le in edinole z razvitjem same filozofije, torej z izpostavitvijo same ideje filozofije in njene izpeljave iz njene lastne nezvedljive zadeve, ki določa vse njene korake in se odkriva v vseh njenih izpeljanih mislih in ubeseditvah. Zato razločitve med *pristno* filozofijo in lažno filozofijo ni mogoče izpeljati mimo pristnega filozofiranja, torej niti znanstveno, niti historično, niti kulturološko, niti z akademsko filozofsko učenostjo, niti s kakšno razlago razvoja filozofskih problemov, niti svetovnonazorsko, niti ideološko. Seveda tudi ne iz lažne filozofije, kajti lažna filozofija načelno nikoli ne ve in ne more vedeti, da je lažna, če/ker nikoli ne pride do pristne filozofije. Razločitev je vedno zgodovinska.

Drugi problem v zvezi z razločitvijo pristne filozofije od lažne filozofije je tudi zgodovinski. Vsaka velika pristna filozofija je *bitno-bistveno zgodovinska* po sami svoji zadevi, namreč *bistvu/istini/epohi* same *biti* bivajočega kot takega in v celoti. Moram posebej opozoriti na to, da zgodovina tu ni niti tisto, kar si jemlje za predmet svojih raziskav znanstveno zgodovinopisje – historiografija, niti to ni zgodovina kot dogajanje česar koli, kar je lahko predmet historiografskih znanstvenih raziskav. Zgodovina same *biti* bivajočega so nezvedljive, enkratne, neponovljive *prigode epoh bistva* same *biti*, ki je vsaka ravno kot epoha zgodovine enkratna, nezvedljiva na kar koli drugega in zato sama *končna*. Ena izmed mnogih implikacij te *epohalnosti* biti je ta, da je bit po svojem bistvu *zadržek* same sebe, torej epoha v izvornem smislu grške besede *epoché*. To pomeni, da se kot tak zadržek daje in odteguje, izmika v skritost, njeno *razkrivanje* – *alethéuein* – pa zahteva vsakokraten maksimalen napor pristne filozofije, ki se vedno znova zasnuje iz te njene zadeve same. Vnanje znamenje te epohalnosti zgodovine biti kot končne se kaže iz nekega na prvi pogled čudnega dejstva vnanje zgodovine filozofije. Táko je npr. Kantovo zasnutje in izpeljava njegovega kritičnega *transcendentalnega* obrata racionalistične novoveške filozofije od Descartesa naprej – in seveda tudi vse prejšnje, je namreč tako temeljit *prevrat* in prelom, da vsako nadaljevanje predkantovske dogmatične racionalistične filozofije pada neogibno v nepristnost, torej v lažno filozofiranje. Temu so rekli »regresija na že presežene filozofske pozicije«. Od tod je razumljivo, zakaj so Kanta svoj čas imenovali *der Alleszermalmer* – »tisti, ki je vse zmlel«. Zakaj je tako, se ovemo, če uvidimo, da je pristna filozofija tista, ki odkriva svojo zadevo – epohalno bistvo biti bivajočega – v njeni epohalni enkratnosti. Filozofiranje pa postane lažno, nepristno, če vztraja pri že preseženi poziciji, kajti lažnost, nepristnost je ravno v tem, da neovedeno *prikriva* epohalno zgodovinsko zadevo z lastnim

* Prispevek je delni izvleček iz obširnejšega besedila.

besedjem nekdanje epohe biti. To neovedeno *prikrivanje, zastiranje* je ravno značaj besedja, ki ni zasnovano v zadevi sami; ker je – zaostreno rečeno – izpraznjena beseda glede na pristno filozofijo. Prav to se najpogosteje dogaja.

Še posebej hudo se omenjeni problem zaostri s Heglovo filozofijo kot dovršenim sistemom absolutne znanosti. Z njim se zgodovina filozofije nepresegljivo *do-konča* v smislu *dovršitve*, doseže svoj imanentni *télos*, ki povzame vase vse dotedanje filozofske pozicije in jih s tem ukine, tako da jih dvigne v zgolj momente imanentnega gibanja absolutnega duha do sistema absolutne znanosti. To pomeni: vsako filozofiranje mimo tega do-končanja in konca zgodovine filozofije je odslej in zdaj neogibno le regresija na katero si bodi preseženo – ukinjeno – nekdanjo abstraktno pozicijo filozofiranja in je s tem samim nepristna, zlagana filozofija. Ta prigoda konca (»telosa«) filozofije kot filozofije je imela nepredvidljive hude posledice. Prva in najočitnejša je propad doumevanja bistva filozofije v njeni dovršitvi ter iz tega izvirajoči neznanski razmah lažnega, nepristnega filozofiranja, ki se vleče vse do našega časa in se pogreza v vse hujšo brezbistvenost, »brezveznost« zgolj verbalnih konstrukcij, učenega akademizma ali v svetovnonazorskost in ideološkost z neogibno neovedenostjo svoje zlaganosti. Najvišje glave poheglovske dobe pa vse do danes zaznamuje *protigibanje*, namreč proti heglovski dovršitvi filozofije v sistem absolutne znanosti. Naj tu eksemplarično omenim samo tri največje glave »poheglovske dobe« – torej dobe takega konca filozofije – Marxa, Nietzscheja, Husserla (lahko bi naštel še eksistencializme, neopozitivizme in druge »obnove«, »filozofske« strukturalizme, tako imenovano »analitično filozofijo«, marksizme in neomarksizme itd. vse do »postmodernizmov«). Omenjeni trije veliki – posebej prva dva, ki niti nista več hotela veljati za filozofa – sta z »orjaško kretnjo in gesto« »premagala« vse veliko izročilo nekdanje filozofije, ne da bi bila sploh izvorno dojela njeno zgodovinsko bistvo, tako da sta jo kratko malo »brez diskusije« v celoti zavrgla, pri tem pa sta bila vsak v svoji miselni zgradbi vseskozi neovedeno povsem odvisna od nepremišljene pojmovnosti filozofske metafizike. Toda to »premaganje« filozofije in njene metafizike je bilo po svojem zgodovinskem bistvu le potlačitev njenega zgodovinskega bistva »v nezavedno« in je tako z njihovo mislijo prišla šele do brezpogojne oblasti v vsej današnji svetovni praksi, ne da bi bila kot taka ovedena. Ta nepristnost, neovedena zlaganost še danes vlada z brezpogojnostjo, tako da na njenem polju o kakem načelnem razločevanju med pristno in lažno filozofijo sploh ne more biti več govora, ker ji za to manjka najosnovnejša predpostavka: sama zgodovinska zadeva do-končne filozofije, njenega konca kot dovršitve. Nobeno »dialogiziranje«, za katero se mnogi zavzemajo, nam tu nič ne pomaga. »Dialog« – nekateri govorijo celo o »polilogu« – dobiva tako nekakšen značaj politikantskega mešetarjenja in barantanja v slogu: »Se bomo zmenili, bo vsak malo popustil drugemu in bomo tako prišli do skupnih rezultatov.« O dialogu v smislu npr. Platonovega pristno filozofskega *dialégesthai* – razgovoriti nekaj – ni več niti slutnje. In v tem pogledu ne vidim med Slovenijo in svetom nobene omembe vredne razlike.

Če dopustimo orisano skico današnjega stanja vsaj kot možno, se nam lahko zastavi nujno vprašanje: Kako je mogoče danes zgodovinsko pristno filozofirati, če je bistvena zgodovina filozofije prišla do svojega nepresegljivega *konca*, torej do svoje *dovršitve*, izpolnitve svojega telosa v sistemu absolutne znanosti? Imanentna razsežnost tega vprašanja je: Kako je mogoče danes zgodovinsko pristno študirati in poučevati filozofijo? Kakšno naj bi bilo tisto naše bistveno mišljenje, v katerem zares in edinole lahko zaživi veliko izročilo filozofije, tako da se pri tem delu ne bi pogrezali v brezbistveni azgodovinski filozofsko lažni akademizem ali pa v káko ideologijo? Kaj je pravzaprav tista *oživljajoča* sredina, v kateri ti enkratni metulji v vitrinah zares oživijo in nas lahko očarajo ali pa zgrozijo? Torej sredina, v kateri danes filozofija edinole še JE, v kateri ji je edinole *dopuščeno* biti v njenem zgodovinskem *bistvu*; in kjer se edinole še lahko pokaže ločnica med filozofijo in lažno filozofijo, med mišljenjem in nemišljenjem – brezzadevnim besedjem? To pa tako, da se šele v tej sredini zares zastavlja vprašanje o zgodovinskem bistvu evropskega – danes planetarno razširjenega – človeka znanosti kot ogroženega v nevarnosti razčlovečenja. Ko spet oživi tista pozabljena Platonova misel iz njegove *Politeje*, da znanost kot spoznavni odnos do spoznavnega na sebi še ne naredi prave človeškosti človeka – njegovega zgodovinskega bistva/duše –, saj se *prava* človeškost človeka izpolni šele iz neke *zveze/odnosa/sredine*, ki presega znanost in njeno spoznano kakor tudi človeka znanosti tako, da ju šele zasnavlja in omogoča.

Odgovor na prejšnja vprašanja je mogoč, vendar je pristen le in edinole, če se vprašujoče človeško bitje sámo in scela umesti v to vprašanje in s tem opusti vse svoje – domnevno zagotovljene – dosedanje pozicije; če je torej to vprašanje o mišljenju bistveno vprašanje njega samega. *Sredina*, v kateri danes edinole živi izročilo velike filozofije in se v njenem izkušenem počelu obeta kot možnost prihodnosti evropskega človeškega bitja, je *bistvo/zgodovina/istina* biti same kot zgodovinske v vsakokratni prigodi svoje epohe – in s tem epohe nas samih, kajti ta zgodovina smo mi sami po svojem bistvu, ni pa nekaj, kar »teče mimo nas«. Zato imenujem mišljenje iz te *sredine/vmesnosti* med človeškim bitjem in bitjo sámo – *bitno zgodovinsko mišljenje* ali *mišljenje zgodovine biti*, katerega *ubeseditev* se zadevi primerno imenuje *hermenevtika* oz. *fenomenologija* v njuni izvorni preprostosti. Ta možnost, ki jo je odprl Martin Heidegger, ni poljubna, je edina danes, a dopušča mnogo samosvojih poti mislečim. Toda *preskok* v to možnost nam je dandanes, v času vseskozne nepristnosti, neovedene zlaganosti, v kateri vsi brez izjeme visimo, ta preskok nam je najtežji, ker ni le stvar poučitve o nečem, ampak je obenem zgodovinska spreobrnitev bistva človeka.